

JE PADEC DAVČNIH PRIHODKOV ŽE PRVI REZULTAT NOVE EKONOMSKE POLITIKE?

Velimir Bole, Jože Mencinger, Franjo Štiblar, Robert Volčjak

22

Skupno domače trošenje je marca sezonsko poraslo, bolj dolgoročna dinamika pa je bila negativna. Trendno se zmanjšujejo trošenje države, investicije in izvoz, pa tudi, kljub nenavadnemu porastu v marcu, trošenje prebivalstva. Pričakovanja kažejo, da lahko v naslednjih nekaj mesecih pričakujemo pešanje trošenja prebivalstva, poslabšanje dinamike izvoza in nadaljevanje padanja investicij. V aprilu se je poslabševanje v blagovni menjavi nekoliko zaustavilo, ugodnejši od predhodnih mesecev so tudi rezultati v primerjavi s celotno EU27. Položaj Slovenije v EU se ni bistveno spremenil. Pogoji menjave v aprilu so bili neugodni. Gospodarska klima se je v maju nekoliko popravila; na to sta vplivala rahlo zvišanje zaupanja v gradbeništvu in storitvenih dejavnostih. Vse dejavnosti pa še naprej tarejo šibko povpraševanje, nedostopnost kreditov in konkurenca. V EU27 se je gospodarska klima močno poslabšala; zmanjšanja naročil v predelovalni dejavnosti, gradbeništvu in trgovini na drobno so povečala poslovni pesimizem.

Industrijska produkcija se je aprila zvišala. Čeprav je bila 10 odstotkov nižja kot marca, je bila večja od lanskoletne; na dvig kaže tudi impulzni trend. V EU27 in EA17 se je aprila industrijska produkcija skrčila v primerjavi z marcem in v primerjavi z lanskim aprilom. Vrednost gradbenih del se še naprej zmanjšuje tako po mesečni kot po medletni dinamiki, tudi impulzni trend kaže navzdol. Padanje števila turističnih prenočitev se je ustavilo, povečale so se tudi nočitve domačih gostov. Cestni promet stagnira, letalski se hitro krči, pomorskemu gre bolje. Stanje na trgu dela se je popravilo, povečalo se je število zaposlenih, ki pa še zaostaja za številom v lanskem letu. Hitro se zmanjšuje registrirana brezposelnost, vendar se mnogi, ki zapustijo Zavod, ne zaposlijo. Stopnja anketne brezposelnosti v EU27 ostaja visoka, v evro območju je še višja; število brezposelnih v EU se približuje 25 milijonom; več kot 17 milijonov jih je v evro območju. V letu dni se je brezposelnost povečala v petnajstih, zmanjšala pa v enajstih članicah EU, najbolj v baltskih državah.

Maja so cene porasle, bolj dolgoročna dinamika pa se je zmanjšala, rast impulznega trenda je padla. Podražilo se je predvsem blago, nadpovprečno obleka in obutev ter brezalkoholne pijače in hrana, pocenili pa so se prevoz, stanovanjska oprema, komunikacije, stanovanja in naftni derivati. Povečanje cen v Sloveniji je spremljalo zmanjšanje cen v evro območju, vendar sta medletni povečanja podobni, osnovna inflacija pa v Sloveniji zaostaja za inflacijo

v evro območju. Pričakovanja kažejo nadaljevanje dosedanje dinamike življenjskih stroškov; dinamika cen storitev bo še pešala, dinamika cen blaga pa ne. Rast cen proizvajalcev se je okrepila, pričakovana dinamika ne; hitrega pešanja ne gre pričakovati. Svetovne cene surovin v evrih so se od sredine maja do sredine junija, razen cen zlata in hrane, zmanjšale. Aprila so se povprečne plače v večini dejavnosti skrčile; skrčile so se tudi v primerjavi z aprilom lani. Stroški dela v Sloveniji naraščajo počasneje kot v evro območju, kjer so se v letu dni zvišali, v Sloveniji pa znižali; v konkurenčno pomembni predelovalni dejavnosti so zaostali za skoraj pet odstotnih točk. Po 2009/II, ko jih je pognala v nebo, je uspelo zaustaviti rušilne posledice plačne reforme iz 2008; stroški dela v slovenskem javnem sektorju rastejo počasneje kot v Nemčiji in Avstriji, ki občasno objavljata ustrezne podatke.

23

Podatki o javnofinančnih prihodkih so (že sedem mesecev!) nepopolni. Skupni prihodki so se maja zmanjšali za desetino, močno je padla tudi bolj dolgoročna dinamika; skrčili so se prihodki od neposrednih in posrednih davkov. Presenetljiv je močan medletni padec neposrednih davkov, pri katerih ni veliko premikov plačil. Kaže, da je ključen prispevek k padcu prinesla letošnja davčna reforma, ki je oklestila prihodke od davka na dobiček. Padec je še povečalo zmanjšanje prihodkov od dohodnine, kjer pa je težje oceniti učinek popravljanja davčnega sistema, saj je skupen donos dohodnine v aprilu in maju letos praktično enak kot lani. Ker pa so maja padli tudi sicer stabilni prispevki, je hitro pešanje dohodnine lahko že posledica zmanjšanja plač. Tudi prihodki od posrednih dajatev so maja močno padli, vendar je bil padec verjetno posledica premika vplačil, to je visokega aprilskega povečanja. Pri davku na dodano vrednost obračunanem pri uvozu, ki ni pod vplivom premikanja vplačil, se ni dogodilo nič posebnega.

Tudi aprila so se skupni krediti podjetjem in prebivalstvu zmanjšali, a manj kot marca, medletna stopnja krčenja pa je dosegla 4.4%. Posegi evropskih regulatorjev imajo pričakovane posledice; tako kot v Sloveniji, kjer se krediti podjetjem zmanjšujejo že vse od sredine 2010, je zahteva EBA v tretjem četrtletju lani sprožila obrat v dinamiki kreditov evro območja. Ker lastniki ne morejo izvesti zahtevane dokapitalizacije, banke izpolnjujejo zahteve regulatorjev s krčenjem naložb, predvsem dobrih, saj le takšne lahko zaprejo v kratkem obdobju, ki ga zahtevajo regulatorji. Praktično izravnana plačilna bilanca je v 2011 največ prispevala k zaustavljanju krčenja depozitov, ki bi ga sicer povzročilo krčenje kreditov. Stopnje rasti skupnih depozitov so se začele počasi povečevati, rast pri prebivalstvu je precej bolj sistematična kot pri podjetjih. Obrestne mere ECB ostajajo nespremenjene, euribor pa navzdol potiskajo triletni krediti ECB. Posojilne obrestne mere se le počasi znižujejo, depozitne obrestne mere stojijo. Dinamika obrestnih mer v evro območju je podobna kot v Sloveniji.

Aprilski presežek na tekočem računu izravnava štirimesečno plačilno bilanco; sestavljajo ga majhen presežek blagovne menjave, tradicionalen presežek storitvene menjave, ter primanjkljaja v dohodkih faktorjev in neto transferjev. Tudi pa štirih mesecih skupaj je saldo tekoče bilance rahlo pozitiven, kar je rezultat manjšega blagovnega primanjkljaja,

nekoliko večjega storitvenega presežka, večjega primanjkljaja v dohodkih faktorjev in primanjkljaja v neto tekočih transferih od lanskih. Finančni račun kaže na nadaljevanje počasnega zadolževanja; oblike zadolževanja se spreminjajo. Kapital prihaja prek računa neposrednih in ostalih naložb, odteka pa prek naložb v vrednostne papirje. Neto zunanji dolg konec marca presega 12 milijard evrov, delež države v bruto zunanjem dolgu se še povečuje in bliža polovici.

IS A DROP IN TAX REVENUES THE FIRST RESULT OF NEW ECONOMIC POLICY ?

Velimir Bole, Jože Mencinger, Franjo Štiblar, Robert Volčjak

Total domestic demand increased in March; but its longer run dynamics remained negative. Negative trends prevail in government expenditures, investments in fixed assets and exports, and also in private consumption despite sudden and unusual jump in March. Expectations indicate that in coming months one can expect sluggish private consumption, worsening of exports, and continuing decrease of investments. The worsening of foreign trade ceased slightly in April; better than before were the results also in comparison with EU27. The position of Slovenia has not altered. Terms of trade in April were unfavorable. In May, business climate improved slightly due to increased confidence in construction and services. All economic sectors have been affected by weak demand, inability to get credits, and strong competition. In EU27, business climate worsened badly in May: reduction of new orders in manufacturing, construction, and retail trade might be blamed for enhanced pessimism.

Industrial production increased slightly in April. Though it was 10 percent lower than in March, it exceeded production in April 2011; impulse trend indicated growth, as well. In

EU27 and EA17 industrial production shrank compared both to March 2012 and April 2011. The value of construction works continued to decrease, both measured by monthly or yearly dynamics. The decrease in the number of tourist overnights halted; overnights of domestic guests increased. Road transportation stagnated, air transportation was rapidly decreasing, the state of maritime transportation was better. The situation in the labor market improved; number of employees increased but lagged behind the number in April 2011. Registered unemployment was decreasing rapidly, though many who left Unemployment Office did not get job. Rate of unemployment in EU27 remains high; in euro zone it is even higher; number of unemployed persons in EU27 is approaching 25 millions; more than 17 millions are in the euro zone. In a year, unemployment rate increased in fifteen and decreased in eleven member states; most in three Baltic countries.

25

Prices increased in May; longer run dynamics however decreased and impulse trend dropped. Prices of goods grew; above average for clothing and footwear, non- alcoholic beverages and food while transportation, housing, communication, apartments and automotive fuel became cheaper. The increase of prices in Slovenia was accompanied by a decrease in the euro area. Yearly growth was however similar and core inflation in Slovenia lagged behind core inflation in the Euro area. Expectations point to the continuation of existing trends in the costs of living; the dynamics of prices of services will most likely decrease while the dynamics of prices of goods will remain stable. Growth of producers prices strengthened, price expectations did not, large changes are not likely. World raw material prices in Euros decreased (except for gold and food prices) between mid May and mid June. In April, average wages in most activities decreased both compared to March 2012 or April 2011. Labor costs in Slovenia grew slower than in the Euro area where they increased. In manufacturing labor costs in Slovenia lagged most. Following 2009/II, when wage reform pushed wages upward, the destroying impact of the reform has been gradually brought to a halt; labor costs in Slovenian public sector has grown slower than in Germany and Austria.

The data on public revenues remain incomplete. Total public revenues in May decreased for 10 percent and there was a severe decrease compared to May 2011. Tax revenues of direct and indirect taxes contracted. Very strong yearly drop of direct tax revenues is surprising, as they are not affected by fluctuations in the timing of tax payments. It seems that the key factor for the shrinkage could be looked for in the tax reform, which cut profit tax rates. The drop was enhanced by decreased revenues of income taxes where the impact of tax reform is not yet possible to estimate. Indeed, total tax revenues of income taxes in April and May was practically equal to the revenues in the same period a year ago. However, rather stable contributions for social security decreased in May, as well, which means that the decline of tax revenues might be explained by the decline of wages. The revenues of indirect taxes decreased in May substantially, as well, but this might be a consequence of timing, namely high tax revenues in April. Nothing happened at VAT on imports where there are no problems with fluctuations in the timing of payments.

Credits to non financial companies and households decreased in April but less than in March. Yearly rate of change reached 4.4 percent. Intervention of EBA affects credits in the Euro zone; they are similar to the effects of BS intervention two years ago. Namely, credits to non financial companies in Slovenia have been decreasing since the middle of 2010, similar requests of EBA in the third quarter of 2011 launched similar turn in the credit dynamics for non financial companies. As the owners are unable to recapitalize their banks, the banks themselves fulfill the requests of the authorities by reducing credits, particularly for good companies as only these can afford to repay credits in a short run if requested by regulators. Practically balanced current account prevented decrease of deposits which would be otherwise caused by credit crunch. Deposits began to increase very slowly; deposits of households being more systematic than deposits by companies. ECB interest rates remained unaltered, Euribor is being pushed down by the ECB three years credits. Lending interest rates decrease slowly, deposit interest rates remain stable. The dynamics in the Euro area is similar.

Surplus in the current account in April is balancing four months current account; in April it was composed of small surplus in trade balance, traditional surplus in balance of services, and deficits on income and current transfer accounts. After four months, current account balance is slightly positive, which is due to smaller trade deficit, slightly larger surplus on services account, higher deficit on income account and deficit on the account of current transfers. Financial account points to a small increase of foreign indebtedness; the forms of its growth change. Capital flows in the country through FDI and other investments and it flows out through portfolio investments. Net foreign debt exceeds 12 billion €. The share of the public sector in gross foreign debt is increasing.

AGREGATNO POVPRŠEVANJE IN PRIČAKOVANJA

1. Kaj je pognalo trošenje prebivalstva?

Skupno domače trošenje je marca sezonsko sicer opazno poraslo, bolj dolgoročna dinamika pa je bila negativna (rast impulznega trenda je bila -2% na letni ravni).

Trendno se je sistematično zmanjševalo predvsem trošenje države za blago in storitve, saj sta bili tako medletna stopnja rasti kot dinamika impulznega trenda približno -6% letno! Tudi investicije v osnovna sredstva se v letošnjem prvem četrtletju še naprej hitro zmanjšujejo, vendar se je prav marca dinamika zmanjševanja precej umirila, rast impulznega trenda pa je postala celo pozitivna.

Dinamika trošenja prebivalstva je bila marca sicer precej višja od dinamike trošenja države in investicij, vendar se je trend njenega umirjanja nadaljeval tudi marca; čeprav je trošenje sezonsko močno poraslo (glede na februar), se je medletna stopnja zmanjšala na eno tretjino. Medletna dinamika se sistematično zmanjšuje že od decembra dalje in je bila marca samo še 1.4% letno (rast impulznega trenda pa je bila že negativna).

Podobno kot pri trošenju prebivalstva se je medletna dinamika do marca zmanjševala tudi pri izvozu, marca je dosegla že samo 1.2% medletno rast. Vendar je aprila prišlo do rahlega izboljšanja bolj dolgoročne dinamike izvoza; verjetno pa gre le za muho enodnevnico, saj so pričakovanja slaba. Dinamika izvoza celotne EU tudi slabi, vendar je bila aprila še naprej precej močnejša kot v Sloveniji.

Dostopni podatki omogočajo primerjavo strukture dinamike končnega trošenja v Sloveniji in v evro območju do 2012/I.

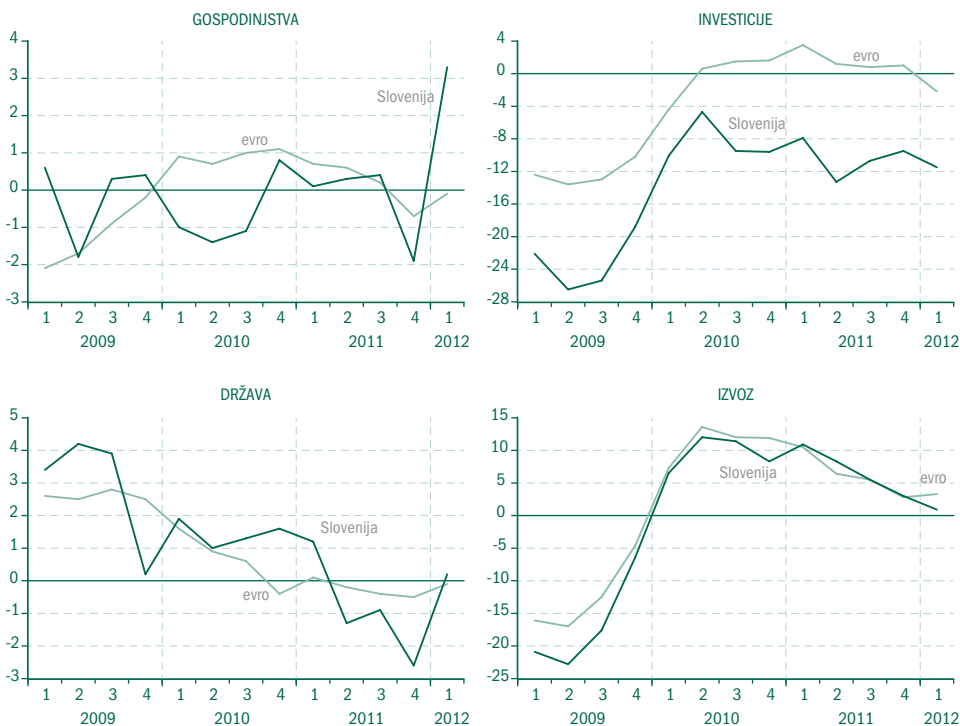
V prvem četrtletju letos je bila dinamika trošenja države in izvoza še naprej podobna kot v evro območju, torej tako kot že vse od konca 2009 dalje. Dinamika investicij in trošenja prebivalstva zelo močno odstopa od dinamike v evro območju; pri investicijah je tako že celotno obdobje po izbruhu krize, trošenje prebivalstva pa je odskočilo v 2012/I.

Investicije v osnovna sredstva v Sloveniji še naprej izredno hitro padajo, dinamika padanja se povečuje že vse od sredine 2010 dalje. Investicije v osnovna sredstva sicer padajo tudi v evro območju, vendar za več kot 10 odstotnih točk na letni ravni počasneje. Gradbeništvo je ključni razlog za tako ogromno razliko.

Pri trošenju prebivalstva v Sloveniji naj bi se, glede na objavljene podatke (glej sliko), dinamika obsega trošenja v prvem četrtletju nenadoma in izredno močno povečala, na preko 3% letno (to povečanje je k skupni stopnji rasti BDP prineslo približno 1.6 točke),

tako je močno presešla dinamiko trošenja prebivalstva v evro območju, za katero je doslej (po izbruhu krize) praviloma zaostajala. Drugi objavljeni podatki, ki posredno kažejo dinamiko trošenja prebivalstva (na primer, rast prihodka trgovine na drobno, gostinstva) ne kažejo niti približno tako izrazite pospešitve v prvem četrtletju letos. Še več, po teh podatkih so v 2012/I celo nominalne vrednosti imele negativne medletne stopnje rasti, poleg tega pri njih stopnje rasti od sredine 2011 do prvega četrtletja letos močno padajo (za preko 5 odstotnih točk letne rasti), torej ravno obratno kot pri dejanskih podatkih o trošenju prebivalstva, ki so prikazani na sliki. Zato ni jasno, kakšna struktura povpraševanja prebivalstva (povpraševanje po katerih proizvodih) je povzročilo tako veliko pospešitev trošenja prebivalstva v 2012/I?!

Struktura dinamike povpraševanja

Vir: Eurostat; lastni izračuni
Opomba: medletne stopnje rasti

Kakšno dinamiko končnega pričakovanja si lahko obetamo v bližnji prihodnosti? Pričakovanja kažejo, da bi lahko v naslednjih nekaj mesecih prišlo do pešanja trošenja prebivalstva, saj pričakovane prodaje v trgovini na drobno stagnirajo približno na

dolgoletnem povprečju, medtem ko se pričakovano povpraševanje po storitvah že od drugega polletja lani zmanjšuje. Junija je obseg anketiranih podjetij, ki pričakujejo zmanjšanje povpraševanja-trošenja (storitev) že presegel obseg anketiranih, ki pričakujejo povečanje trošenja.

Če sodimo po pričakovanjih v predelovalni dejavnosti, potem je bilo rahlo izboljšanje dinamike izvoza v aprilu le začasno, saj se od konca 2011 izvozna pričakovanja opazno in sistematično zmanjšujejo.

Počasno izboljševanje pričakovanj v gradbeništvu, ki je trajalo od sredine 2009, se je zaustavilo, vendar so pričakovanja ostala še vedno opazno pod dolgoletnimi povprečnimi vrednostmi, tako da obseg anketiranih, ki pričakuje povečanje naročil, še vedno za okoli 15% (vseh anketiranih) zaostaja za obsegom anketiranih, ki pričakujejo zmanjšanje naročil – investicije bodo torej še naprej verjetno padale.

29

2. Manj neugodni rezultati blagovne menjave v aprilu

V aprilu se je poslabševanje v blagovni menjavi nekoliko zaustavilo, ugodnejši od predhodnih mesecev so tudi rezultati v primerjavi s celotno EU27.

Skupni izvoz Slovenije je bil aprila 1710 milijonov €, kar je 1.6% več kot leto prej, skupni uvoz pa 1765 milijonov €, kar je 1.6% manj kot aprila 2011. Blagovni primanjkljaj je znašal 55 milijonov €, pokritje uvoza z izvozom pa je bilo 96.9%, kar je nadpovprečno za prejšnje mesece letošnjega leta. Pri tem je bila odprema blaga v članice EU 1204 milijonov € (padec 1.0% glede na leto prej), prejem blaga iz EU 1366 milijonov € (0.5% več kot leto prej), kar pomeni primanjkljaj 162 milijonov € oziroma le 88% pokritje uvoza z izvozom. V menjavi z nečlanicami EU je bil aprila izvoz 506 milijonov € (8.2% več kot aprila 2012), uvoz 399 milijonov € (8.1% manj kot leto prej), kar pomeni presežek 107 milijonov € oziroma 127% pokritje uvoza z izvozom.

V štirih mesecih skupaj znaša skupni izvoz Slovenije 6917 milijonov € (2% več kot v enakem obdobju 2011), skupni uvoz 7298 milijonov € (1.5% več), kar pomeni primanjkljaj 481 milijonov € oziroma 93.4% pokritje uvoza z izvozom. Pri tem je bila odprema blaga v EU 4943 milijonov € (0.4% več kot pred letom), prejem blaga iz EU 5592 milijonov € (1.1% več), kar da primanjkljaj 649 milijonov € oziroma 88.4% pokritje uvoza z izvozom. V štirih mesecih skupaj znaša izvoz v nečlanice EU 1874 milijonov € (6.7% več kot v enakem obdobju lani), uvoz iz nečlanice EU je 1707 milijonov € (3.0% več), kar pomeni presežek 167 milijon € oziroma 109.8% pokritje uvoza z izvozom.

V primerjavi s celotno skupino EU27 je slovenski izvoz v aprilu medletno porasel za 2.03%, izvoz EU27 pa za 7.86%. Medletna rast slovenskega uvoza je v aprilu negativna

(-0.26%), uvoza v EU27 skupaj pa ostaja pozitivna: 3.88%. Slovenska blagovna bilanca bila negativna -55 milijonov € in pokritje uvoza z izvozom 96.9%, blagovna bilanca celotne EU27 pa v istem mesecu tudi negativna -11997 milijonov €, pri čemer je znašalo pokritje uvoza z izvozom 91.6%.

Slovenski izvoz pomeni v aprilu 1.30% izvoza EU27, delež uvoza pa je 1.23%; oboje je še naprej več kot znaša delež Slovenije v BDP EU27 (relativno večja odprtost slovenskega gospodarstva od EU kot celote). Pogoji menjave (terms of trade) so bili v aprilu za Slovenijo neugodni, za 14.5% poslabšani, saj je indeks izvoznih cen (120.4%) je zaostajal za indeksom uvoznih cen, ki je bil 140.9%. V EU27 je bil indeks izvoznih cen 122.2%, indeks uvoznih cen 145.1%, tako da so se pogoji menjave kot razmerje med obema poslabšali za 15.8%.

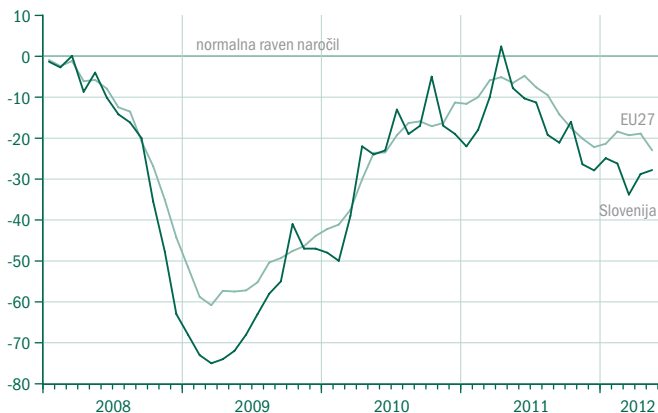
30

3. Krhek optimizem v Sloveniji, pesimizem v Evropi

Gospodarska klima se je v preteklem mesecu na splošno nekoliko popravila. Po anketi Statističnega urada Republike Slovenije (SURS) o gospodarski klimi se je njen kazalnik v maju zvišal za dve odstotni točki glede na predhodni mesec, od maja lani pa je nižji za 11 odstotnih točk ter za 13 odstotnih točk nižji od dolgoletnega povprečja. Na malenkostno izboljšanje gospodarske klime je vplivalo zvišanje zaupanja v gradbeništvu in storitvenih dejavnostih.

Podatki kažejo, da je bila vrednost kazalnika zaupanja v predelovalnih dejavnostih v maju za eno odstotno točko nižja kot predhodni mesec, glede na maj lani je bila njegova vrednost nižja za 14 odstotnih točk in glede na dolgoletno povprečje za 7 odstotnih točk. Vrednosti kazalnikov stanj so se v primerjavi s prejšnjim mesecem večinoma povišale, znižala se je le vrednost kazalnika proizvodnja. Pričakovanja za naslednje tri mesece so se v primerjavi s predhodnim mesecem večinoma zvišala, razen pričakovanih prodajnih cen in pričakovane prodaje.

Naročila v predelovalnih dejavnostih

Vir: Eurostat

Optimizem se nekoliko krepi v storitvenih dejavnostih, saj je bila vrednost kazalnika zaupanja v teh sektorjih v maju za eno odstotno točko višja kot predhodni mesec, hkrati pa še za 24 odstotnih točk nižja od dolgoletnega povprečja, v primerjavi z majem lanskega leta pa je bila njegova vrednost nižja za 9 odstotnih točk. Slaba polovica podjetij v storitvenih dejavnostih je kot najpomembnejšo omejitev navedla nezadostno povpraševanje, dobra tretjina pa finančne ovire.

V maju se je krhko zaupanje vrnilo v gradbeništvo, saj je vrednost kazalnika zaupanja v tem sektorju v primerjavi s predhodnim mesecem višja za eno odstotno točko, v primerjavi z lanskim majem je prav tako višja za odstotno točko, hkrati pa je ostala za 27 odstotnih točk nižja od dolgoletnega povprečja. Vrednosti kazalnikov stanj v gradbeništvo so se v primerjavi s predhodnim mesecem večinoma zvišale, med kazalniki pričakovanj pa se je glede na prejšnji mesec zvišala le vrednost kazalnika pričakovana skupna naročila.

Ankete SURS-a kažejo, da se je zaupanje v trgovini na drobno v maju zmanjšalo za 6 odstotnih točk glede na predhodni mesec, glede na maj lani pa kar za 18 odstotnih točk. V maju je bil delež podjetij v sektorju, ki jih najbolj tare nizko povpraševanje 49%, prav toliko podjetij je kot omejitveni dejavnik navedlo konkurenco v panogi, za 44% podjetij v trgovini na drobno pa so omejitev visoki stroški dela,

Gospodarska klima v celotni EU27 se je v maju močno poslabšala. Po podatkih Eurostata so se v maju naročila v predelovalni dejavnosti glede na mesec prej znižala za 4,1 odstotne točke, glede na maj lani pa so nižja za skoraj 16 odstotnih točk. Glede na april so se v maju za slabe 4 odstotne točke znižala naročila v gradbeništvo, medtem ko so se pričakovanja v

trgovini na drobno poslabšala za dobrih 6 odstotnih točk in so hkrati slabih 11 točk nižja kot maja lani. Splošni poslovni optimizem se je v maju v celotni sedemindvajseterici znižal in sicer za 3,3 odstotne točke, v primerjavi z lanskim majem pa je nižji za 11,6 odstotne točke.

GOSPODARSKA AKTIVNOST IN ZAPOSLENOST

4. Industrijska produkcija višja, prav tako zaloge industrijskih produktov

32

Industrijska produkcija se je nekoliko zvišala. Po originalnih (nedesezoniranih) podatkih SURS-a je bila v aprilu za 10% manjša kot mesec prej, hkrati pa 3,6% večja kot v aprilu lani. Impulzni trend kaže, da se je v aprilu industrijska produkcija povečevala po stopnji 1,21%. Zaloge industrijskih produktov pri proizvajalcih so bile v aprilu 2012 za pol odstotka večje kot v mesecu prej, v primerjavi z lanskim aprilom so se zvišale za dobrih sedem odstotkov.

Dejavnost rudarstva se je v aprilu zvišala za 24% glede na marec, v primerjavi z aprilom 2011 se je rudarstvo skrčilo za poldrugi odstotek, impulzni trend pa kaže, da se je v aprilu mesecu rudarstvo zmanjševalo po stopnji 1,88%.

Predelovalne dejavnosti okrevajo, saj se je njihova aktivnost glede na mesec prej v aprilu sicer znižala za 11%, glede na april 2011 pa se je povečala za 3,5%. Impulzni trend kaže, da se je v aprilu mesecu produkcija predelovalnih panog povečevala po stopnji 1,3%

V aprilu se je aktivnost sektorja oskrba z elektriko, plinom in vodo glede na predhodni mesec skrčila za 9,8%, glede na lanski april pa je bila produkcija tega sektorja večja za 5,4%.

Produkcija v aprilu (desezonirana) v primerjavi s predhodnim mesecem je bila za dober odstotek višja v proizvodnji proizvodov za vmesno porabo, za slabe štiri odstotke višja v proizvodnji proizvodov za investicije in za okrogel odstotek višja v proizvodnji proizvodov za široko porabo.

Podatki Eurostata kažejo, da se je v aprilu glede na marec industrijska produkcija skrčila za 0,4% v EU27, na območju evra (EA17) pa za 0,8%. Glede na april lansko leto pa se je v letošnjem aprilu industrijska produkcija v EU27 zmanjšala za 1,7%, na območju evra pa za 2,3%. Med državami članicami, za katere so dostopni podatki, je industrijska produkcija v aprilu glede na mesec prej padla v šestih, zrasla pa v šestnajstih državah in sicer največ na Nizozemskem (2,9%) in Poljskem (2,3%). Največji upad industrijske produkcije v aprilu so zabeležili na Portugalskem (-6,5%), in v Nemčiji (-2,0%).

5. Zmerna rast turističnega povpraševanja

Po podatkih SURS-a je bila vrednost gradbenih del, opravljenih aprila, za 9,3% nižja od vrednosti gradbenih del, opravljenih v marcu. Vrednost opravljenih gradbenih del se je v letošnjem aprilu v primerjavi z aprilom lani zmanjšala za dobrih 14%, pa tudi impulzni trend opravljenih gradbenih ur v aprilu kaže navzdol in sicer -1,46%.

Padanje števila turističnih prenočitev se je ustavilo. Marca jih je bilo za 2,4% več kot v enakem mesecu leta 2011, impulzni trend pa kaže, da se je skupno število prenočitev v tretjem mesecu letos zviševalo po mesečni stopnji 0,43%. V marcu se je število turističnih prenočitev tujih gostov glede na marec 2011 povečalo za 1,9%, impulzni trend prenočitev tujih gostov v marcu kaže upad po stopnji -0,13%. Tudi število prenočitev domačih gostov se je v letošnjem marcu povečalo in sicer za slabe tri odstotke glede na enak mesec v lanskem letu.

Podatki SURS-a o transportu za april 2012 kažejo, da je bilo v javnem cestnem prevozu prepeljanih za 0,6% več, v zračnem prevozu pa za skoraj 11% manj potnikov kot v aprilu lani, število opravljenih potniških kilometrov je bilo v javnem cestnem prevozu za poldrugi odstotek večje, v zračnem prevozu pa za 6,4% manjše. V cestnem mestnem prevozu je bilo aprila prepeljanih za 4,3% manj potnikov kot v istem mesecu 2011. Potniški promet na brniškem letališču se je v letošnjem aprilu glede na april 2011 skrčil za dobrih 12%. V pomorskem prevozu je bilo v aprilu prepeljanega za slabe 4% več blaga in opravljenih za 1,4% več tonskih kilometrov kot aprila lani. Glede na enak mesec lani je bilo v aprilu v register vpisanih slabih 8% manj prvič registriranih cestnih motornih vozil, med njimi za 9,7% manj osebnih avtomobilov.

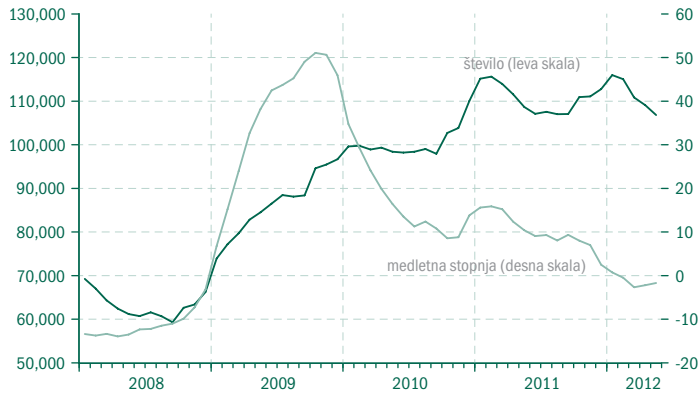
6. Število brezposelnih nižje, število zaposlitev pa tudi

Število aktivnih prebivalcev se je po podatkih SURS-a v aprilu povečalo na 926003 oziroma za 645 oseb glede na mesec prej, glede na lanski april pa se je število aktivnih prebivalcev zmanjšalo za 1,3%. V mesecu aprilu je bilo v Sloveniji 816919 delovno aktivnih prebivalcev. Glede na marec se je število delovno aktivnih povečalo za 2420 oseb ali 0,3%, glede na april lanskega leta pa se je to število zmanjšalo za 1,2%. Število zaposlenih pri pravnih osebah se je od aprila lani zmanjšalo za 0,8%, število zaposlenih pri fizičnih osebah pa za štiri odstotke. Med samozaposlenimi pa je bilo 58% samostojnih podjetnikov posameznikov, katerih število se je v aprilu zmanjšalo za 171, od aprila lani pa za 0,4%.

Po podatkih ZRSZ je bilo v maju 2012 registriranih 106796 brezposelnih, kar je za 2288 oziroma 2,1% manj kot v aprilu ter za 1,7% manj kot maja lani. Največ brezposelnih, slaba polovica, se je maja prijavila zaradi izteka zaposlitev za določen čas, drugi najbolj pogost razlog izgube zaposlitve pa je bil stečaj podjetja in trajno presežni delavci. V maju se je

na Zavodu za zaposlovanje na novo prijavilo 6476 brezposelnih oseb, kar je v primerjavi z aprilom upad za desetino, v primerjavi z majem 2011 pa je bil priliv višji za 1,7%. Istočasno se je maja z Zavoda odjavilo 8764 brezposelnih oseb, kar je 2,3% manj kot predhodni mesec, glede na lanskoletni maj pa je odliv iz brezposelnosti nižji za 5,7%. Od oseb, ki jih je Zavod v maju odjavil iz evidence, se jih je zaposlilo oziroma samozaposlilo 4671, kar je 14,6% manj kot aprila, v primerjavi z majem 2011 pa je bilo zaposlitev za 25,4% manj.

Registrirani iskalci zaposlitve

Vir: SURS, lastni izračuni

Po podatkih Eurostata je bila aprilska stopnja brezposelnosti na območju evra (EA17) 11%, kar je glede na mesec prej nespremenjeno ter 1,1 odstotne točke več kot aprila 2011. V celotni evropski sedemindvajseterici (EU27) je bila stopnja brezposelnosti v aprilu 10,3% in se je glede na enak mesec lani povečala za 0,8 odstotne točke. Po Eurostatovih ocenah je bilo v aprilu 2012 v EU27 24,7 milijona brezposelnih oseb, od tega 17,4 milijona na območju evra. Med posameznimi članicami EU so v aprilu 2012 najnižjo stopnjo brezposelnosti imeli v Avstriji (3,9), najvišjo pa v Španiji (24,3%). Glede na isti mesec v letu 2011 se je v aprilu brezposelnost povišala v petnajstih državah članicah, od tega največ v Grčiji, zmanjšala pa se je v enajstih državah članicah, od tega največ v Estoniji, Litvi in Latviji.

Stopnja brezposelnosti v ZDA ostaja na relativno visoki stopnji, v aprilu 2012 je znašala 8,1%, kar je za 0,9 odstotne točke manj kot leto poprej.

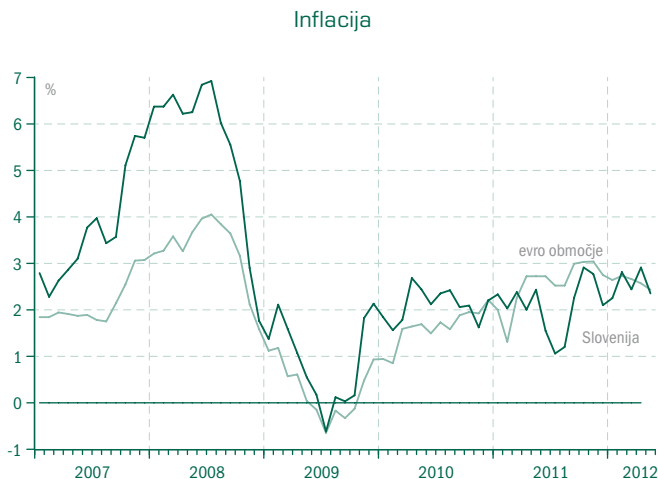
CENE, PLAČE IN STROŠKI DELA

7. Dinamika cen se še naprej počasi umirja

Maja so cene porasle za 0.6%. Bolj dolgoročna dinamika se je zmanjšala, rast impulznega trenda je padla, s skoraj 3% na 1.6% letno.

Maja se je podražilo predvsem blago. Nadpovprečno so se povečale cene proizvodov iz skupine obleke in obutve (za 5%), brezalkoholnih pijač in hrane (za 2.2%) ter rekreacije in kulture (za 1.1%). Sezona je vplivala le na visoko povečanje cen obleke in obutve. K povečanju celotnih življenjskih stroškov so največ prispevale podražitve hrane ter obleke in obutve (po 0.4 odstotne točke).

Kar v nekaj skupinah so se maja cene znižale, najbolj v skupinah prevoza, stanovanjske opreme, komunikacij in stanovanja. Opazen prispevek k znižanju je imela pocenitev naftnih derivatov, saj je znižala skupni indeks življenjskih stroškov za 0.2 odstotne točke.

Vir: Eurostat, harmonizirani življenjski stroški

Povečanje cen, ki je primerljivo med državami EU, se meri običajno z harmoniziranim indeksom. Ta se je maja v Sloveniji povečal za 0.3%, medtem ko se je v evro območju malenkost znižal (za 0.1%). Bolj dolgoročna rast cen je v Slovenji in evro območju podobna (medletna stopnja rasti je bila maja 2.4%).

Osnovna inflacija kaže endogeno povečevanje cen (torej naraščanje cen, ki se »poraja v gospodarstvu«), torej ne zajema cen energentov in zelene tržnice, ki so v veliki meri pod

vplivom eksternih šokov in sezone. Rast osnovne inflacije je v Sloveniji (1.7%) še naprej nižja kot v evro območju (1.9%).

Cene proizvajalcev so se maja povečale za 0.2%, tudi bolj dolgoročna dinamika se je okrepila (medletna stopnja rasti je porasla z 0.7% na 1% medletno).

Najbolj so se povečale cene proizvajalcev izdelkov za domači trg (za 0.4%), medtem ko so se najbolj zmanjšale cene izdelkov za, hitro pešajoče, izvozne trge izven evrskega območja (za -0.5%). Zaradi opazne rasti še konec 2011 je, navkljub majskeemu tekočemu zmanjšanju, bolj dolgoročna dinamika proizvajalčevih cen proizvodov za izvozne trge izven evrskega območja še naprej najvišja, medletna stopnja rasti je bila maja 1.7%, najnižja je bila rast cen izvoznih izdelkov za evro območje (le 0.7%)!

36

Kakšna so cenovna pričakovanja za naslednjih nekaj mesecev? Pri življenjskih stroških pričakovanja kažejo podobno dinamiko kot je bila v zadnjih mesecih dejanska. Tako je pričakovati, da bi cene storitev še naprej pešale, medtem ko opaznega pešanja cen blaga na drobno v bližnji prihodnosti ni pričakovati. Tudi pričakovana dinamika proizvajalčevih cen peša, vendar počasi (čeprav precej bolj kot v evro območju); junija so pričakovanja že malo zaostala za dolgoletnim povprečjem. Hitro pešanje proizvajalčevih cen, če sodimo po pričakovanjih, torej ni na vidiku.

Svetovne cene surovin so se v zadnjem mesecu (od sredine maja do sredine junija) v evrih zmanjšale za 1.4%. Padle so cene skoraj vseh skupin surovin, razen zlata in hrane; te so porasle za 3.9% oziroma 0.5%. V zadnjem letu so se cene surovin v evrih zmanjšale za 3.3%. Pri tem so se najbolj povečale (v evrih) cene zlata (za 16.5%), zmanjšale pa cene kovin (padle so še cene hrane in nafte).

8. Stroški dela se (glede na evro območje) še naprej zmanjšujejo, še zlasti močno v državi

Aprila so se povprečne plače zmanjšale za 0.1%, bolj dolgoročna dinamika (medletna stopnja rasti) pa se je povečala na 1%. Plače so se zmanjšale v večini sektorjev, najbolj v predelovalni dejavnosti (za 3.4%), porasle pa so le v šestih dejavnostih, najbolj v zdravstvu (za 1.9%).

Tudi v letu dni so se povprečne plače zmanjšale v večini dejavnostih, najbolj v šolstvu, gostinstvu in gradbeništvu (za približno 1.5%), medtem ko so najbolj porastle v istih dejavnostih kot v predhodnih mesecih (v rudarstvu ter še zlasti v oskrbi z električno energijo, plinom in vodno paro). V vseh dejavnostih javnofinančnega sektorja so se plače v letu dni znižale, najbolj v šolstvu, za 1.5%!

Eurostat je objavil stroške dela za prvo četrtnje 2012. Stroški dela v Sloveniji še naprej naraščajo opazno počasneje kot v evro območju. Tako so se v evro območju v letu dni (do 2012/I) stroški dela v gospodarstvu (dejavnosti B-N) povečali za 2%, v Sloveniji pa so se že drugo četrtnje zapored zmanjšali glede na isto obdobje 2011 (v 2012/I za 1.2%). V predelovalni dejavnosti, ki je v sedanjem obdobju stiskanja domačega trošenja, zaradi izvoza, ključna za gospodarsko aktivnost, so stroški dela v 2012/I po dinamiki (medletno) zaostali za evro območjem celo za 4.8 točk (v evro območju so porasli za 2.5%, v Sloveniji pa so padli za 2.3%).

Stroški dela gospodarstva

Vir: Eurostat; lastni izračuni
Opomba: medletne stopnje rasti

Stroški dela predelovalne dejavnosti

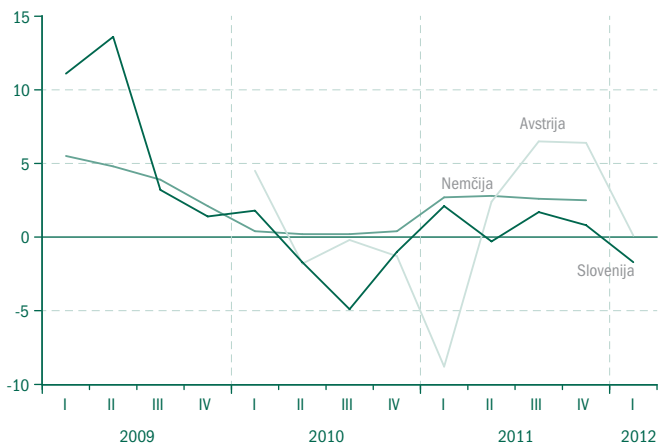

Vir: Eurostat; lastni izračuni
Opomba: Medletne stopnje rasti

38

Podatkov o stroških dela za javnofinančni sektor v posameznih državah evro območja sploh ne objavljajo, oziroma močno zamujajo. Eurostat zato ne prikazuje stroškov dela za javnofinančni sektor za celotno evro območje. Zato je primerjava stroškov dela narejena s stroški dela dveh držav osrednjega dela evra (Nemčijo in Avstrijo), ki objavljata (čeprav tudi bolj poredko) te podatke. Očitno je, da po 2009/II, ko je plačna reforma pognala stroške dela v nebo, stroški dela v Sloveniji rastejo sistematično počasneje kot v Nemčiji, v povprečju tudi opazno počasneje kot v Avstriji.

Stroški dela države

Vir: Eurostat; lastni izračuni

Opomba: medletne stopnje rasti; podatki za Nemčijo za 2012/I še niso objavljeni; podatki za Avstrijo pred 2010/I niso dostopni.

Stroški dela države so tako v Sloveniji opazno manj porasli v obdobju krize (po 2008/IV kot v Nemčiji (in v večini držav evro območja), še zlasti, če se primerjava naredi z 2009/II, ko je ekonomska politika že uspela zaustaviti rušilne posledice plačne reforme iz 2008.

FINANČNA GIBANJA

9. Davek na dobiček se je opazno zmanjšal

Podatki o javnofinančnih prihodkih so dostopni do maja. Še naprej (že sedem mesecev!) so, zaradi težav DURS-a z novim informacijskim sistemom, podatki nepopolni.

Skupni javnofinančni prihodki so se maja zmanjšali za 9.8% (za preko 100 milijonov), močno je padla tudi bolj dolgoročna dinamika. Maja so se opazno skrčili javnofinančni prihodki tako od neposrednih davkov in ostalih prihodkov kakor tudi od posrednih davkov.

Presenetljiv je predvsem močan medletni padec neposrednih davkov (medletno so se zmanjšali kar za 25%!), saj so veliki premiki timinga (in zato opazni nihaji prihodkov) običajni predvsem pri posrednih davkih. Podatki za maj potrjujejo (kot smo predpostavili že v predhodni številki GG), da je ključen prispevek k letošnjemu (aprilskemu in majskemu) padcu neposrednih davkov prinesla letošnja davčna reforma. Davek od dobička, ki se zaradi zaključnih računov (obdavčenja dobičkov iz predhodnega leta) prav aprila sezonsko vedno

močno poveča, je namreč letos celo močno padel (pri čemer je bil še v prvem četrtletju višji kot lani). Tudi maja, ki je iz istih razlogov sezonsko močan mesec, so ustrezni prihodki opazno zaostali za sezonskim povečanjem. Aprila in maja skupaj je ustrezen izpad prihodkov verjetno dosegel okoli 90 milijonov!

40

Padec neposrednih dajatev je bil še toliko večji, ker se je maja močno zmanjšala tudi dohodnina (v primerjavi z lanskim letom za skoraj 15%). Zaradi možnega premika timinga doplačil oziroma vračanj dohodnine (glede na lani), je težko oceniti, ali je (in koliko je) majski padec dohodnine posledica letošnjega popraviljanja davčnega sistema. Verjetno večjega izpada zaradi spreminjanja dohodnine ni bilo, saj je skupen donos dohodnine v aprilu in maju letos praktično enak kot lani. Ker so maja opazno padli tudi prispevki (v medletnih primerjavah celo za 5%), ki sicer predstavljajo zelo stabilno komponento javnofinančnih prihodkov od neposrednih dajatev, bi lahko bilo hitro pešanje dohodnine tudi posledica potencialnega (opaznega) zmanjšanja plač po aprilu. Za končno oceno vzroka pešanja dohodnine (in prispevkov) bo potrebno počakati še kakšen mesec, ko bodo objavljeni vsi omenjeni podatki.

Tudi javnofinančni prihodki od posrednih dajatev so maja močno padli (za okoli 90 milijonov), vendar je bil v tem primeru padec verjetno posledica predvsem premika timinga vplačil (torej visokega aprilskega povečanja vplačil, na katerega smo opozorili predhodni mesec). Celoten padec prihodkov posrednih dajatev je povzročilo zmanjšanje davka na dodano vrednost za približno 90 milijonov. Vendar je bil povprečen donos davka na dodano vrednost v aprilu in maju večji kot v predhodnem letu in večji kot v povprečju prvega četrtletja. Ker se tudi pri davku na dodano vrednost obračunanem pri uvozu, ki ni pod vplivom premikanja vplačil (vplačuje se zvezno), ni dogodilo nič posebnega (ustrezna vrednost je bila maja praktično enaka kot lani), lahko sklepamo, da je bil padec posrednih dajatev v maju le posledica premika timinga vplačil (nazaj, na mesec april)!

10. Padanje dinamike depozitov se je zaustavilo

Tudi aprila so se skupni krediti podjetjem in prebivalstvu zmanjšali, vendar manj kot marca. Medletna stopnja krčenja je dosegla že 4.4%. Zmanjšali so se tako krediti podjetjem kot prebivalstvu. Krediti prebivalstvu presegajo vrednosti pred enim letom samo še za 76 milijonov (0.8%).

Posegi evropskih regulatorjev imajo pričakovane posledice. Tako kot je bilo v primeru Slovenije, kjer se krediti podjetjem zmanjšujejo že vse od sredine 2010, tako je tudi pri evropskem regulatorju EBA, ki je s podobno zahtevo v tretjem četrtletju lani sprožil prodajanje naložb bank in torej obrat v dinamiki kreditov, še zlasti gospodarstva. Krediti nefinančnim korporacijam so v evro območju dosegli najvišjo dinamiko v septembru, ko je EBA postavila zahtevo in (zelo kratek) rok za dokapitalizacijo. Ker je na trgu veliko

pomanjkanje kapitala, lastniki pa sami ne morejo izvesti dokapitalizacije, banke seveda sistematično rešujejo zahteve regulatorjev s krčenjem naložb, seveda predvsem dobrih, saj le takšne lahko zaprejo v kratkem obdobju, ki ga zahtevajo regulatorji.

Praktično zaprta (tekoča) plačilna bilanca je v 2011 največ prispevala k zaustavljanju padanja stopenj rasti depozitov, ki bi ga v nasprotnem primeru povzročilo krčenje kreditov. Stopnje rasti skupnih depozitov so se namreč začele počasi povečevati, podobno je tudi pri obeh komponentah, le da je rast pri prebivalstvu precej bolj sistematična kot pri podjetjih.

Kreditni nefinančnim družbam

Vir: BS; ECB; lastni izračuni
Opomba: medletne stopnje rasti po mesecih

Obrestne mere centralne banke ECB ostajajo še naprej nespremenjene. Navkljub temu se Euribor znižuje. Navzdol ga potiska predvsem nov triletni kredit ECB, ki ga je centralna banka prvič ponudila decembra lani. Euribor (trimesečni) je maja že padel pod 0.7 in se tako po decembrski intervenciji ECB že več kot razpolovil.

Posojilne obrestne mere se še naprej počasi spreminjajo - znižujejo, medtem ko depozitne obrestne mere praktično stojijo. Posojilne obrestne mere se znižujejo po desetinko odstotne točke na mesec, razen pri večjih kreditih podjetjem (preko 1 milijona). Dinamika obrestnih mer v evro območju je podobna kot v Sloveniji.

11. Aprilski presežek na tekočem računu izravnava štirimesečno bilanco

V letošnjem aprilu je bil po začasnih podatkih Banke Slovenije saldo tekočega računa pozitiven, 79.2 milijonov €, kar je bolje aprila 2011, ko je znašal 23.3 milijonov €. Sestavljajo ga presežek blagovne menjave 7.2 milijona € (leto prej je bil primanjkljaj -97.3 milijonov €), presežek storitvene menjave 148.6 milijonov € (147.3 milijonov €), primanjkljaj v dohodkih faktorjev -56.4 milijonov € (-52.4 milijonov) in primanjkljaj neto transferjev -20.2 milijona € (aprila 2011 je bil presežek 25.8 milijonov €).

42

V štirih mesecih skupaj je saldo tekoče bilance rahlo pozitiven. 2.5 milijona € (v enakem obdobju lani je bil le -67.6 milijonov €), kar je rezultat blagovnega primanjkljaja -229.9 milijonov € (lani -408.2 milijonov €), storitvenega presežka 528.1 milijonov € (lani 464.8 milijonov €), primanjkljaja v dohodkih faktorjev -258.6 milijonov € (lani -196.7 milijonov €) ter primanjkljaja v neto tekočih transferjih -37.1 milijonov € (v enakem obdobju lani presežka 72.4 milijonov €).

Saldo kapitalnega in finančnega računa znaša v prvih štirih mesecih letos 48.3 (še naprej dodatno zadolževanje!), v enakem obdobju lani je bil 135.6 milijonov €. Pri tem je bilo neto tujih neposrednih naložb za 136.5 milijonov € (v prvih štirih mesecih lani 147.1 milijonov €), neto naložb v vrednostne papirje -826.5 milijonov € (lani +2230.1 milijonov €), neto ostalih naložb pa 668.3 milijonov € (-2170.2 milijonov €). Mednarodne rezerve pri Banki Slovenije so se povečale za 38.4 milijonov €, medtem ko so v enakem obdobju lani porasle za 21.9 milijonov €. Statistična napaka znaša -50.8 milijonov €, v štirih mesecih lani je bila -68.0 milijonov €.

Plačilna bilanca Slovenije v EUR
predhodni podatki, z dne 12.06.2012 tokovi v mio EUR

	januar - april		april	
	2011	2012	2011	2012
I. Tekoči račun	-67,6	2,5	23,3	79,2
1. Blago	-408,2	-229,9	-97,3	7,2
2. Storitve	464,8	528,1	147,3	148,6
2.1. Izvoz storitev	1.448,40	1.502,30	399,1	399,5
2.2. Uvoz storitev	-983,6	-974,1	-251,8	-250,8
3. Dohodki	-196,7	-258,6	-52,4	-56,4
Od dela	51,8	50,9	18,2	17,9
Od kapitala	-248,6	-306,9	-70,7	-73,4
4. Tekoči transferi	72,4	-37,1	25,8	-20,2
II. Kapitalski in finančni račun	135,6	48,3	23,3	-121,4
A. Kapitalski račun	-8,9	32,1	-2,1	25,7
B. Finančni račun	144,5	16,2	25,4	-147,1
1. Neposredne naložbe	147,1	136,5	94,5	-75,5
2. Naložbe v vred. papirje	2.230,10	-826,5	-361,8	109,9
3. Finančni derivativi	-84,5	-0,5	-4,9	-1,8
4. Ostale naložbe	-2.170,2	668,3	284,3	-179,5
4.1. Terjatve	-1.447,1	-1.827,9	78,1	-376
4.2. Obveznosti	-723,1	2.496,2	206,1	196,5
5. Mednarodne denarne rezerve	21,9	38,4	13,3	-0,2

43

Konec marca 2012 je neto zunanji dolg Slovenije znašal 12047 milijonov €, kar je le 119 milijonov € manj kot v marcu 2011. Pri tem je bil bruto dolg 42.787 milijonov € (nov rekord), terjatve do tujine pa 30739 milijonov €. V bruto zunanjem dolgu se delež države povečuje in znaša 19980 milijonov € ali 46.7%. Mednarodne rezerve Banke Slovenije so bile konec aprila letos 717.5 milijonov €, kar je za 7.6 milijonov € več kot mesec prej.